

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 277-278]

© Monos 2025

**Marko Matolić, Bilješke o
Briježnici: fragmentirana
povijest jedne nestale rijeke***Centar za kulturu, Orašje, 2025.*

Marko Matolić, historičar, pisac i publicista iz Orašja jedan je od najpredanijih i najmarljivijih istraživača prošlosti, kulturne historije i tradicije Bosanske Posavine, autor do sada već zavidnog broja knjiga, monografija, publikacija, te članaka i priloga. Njegov istraživački dar i predanost koju posvećuje istraživanjima ponajbolje se iskazuje i u najnovijoj knjizi, posvećenoj Briježnici – “nestaloj rijeci”, koja izvire pod brežuljcima Mionice, a u prošlosti je tekla ravnicom, meandrirajući između posavskih naselja, ulijevajući se u Savu između Domaljevca i Donje Mahale. Danas kod Pelagićeva utječe u tzv. Istočni lateralni kanal, koji odvodi površinske vode i brojne vodotoke ka rijeci Tinji. Njegovom izgradnjom izgubljen je donji tok rijeke, a sa njome i dio prirodnoga, pa i kulturnog naslijeđa onoga kraja i onih naselja pored kojih je tekla.

Knjiga Marka Matolića posvećena je upravo tom naslijeđu, izuzetno bogatom – jasno je svakome ko i samo letimično prelista njezine stranice. O bogatstvu kada govorimo, recimo da je knjiga nevelikog obima (nešto više od stotinu stranica), ali je izuzetno sadržajna, grafički veoma dobro opremljena (grafički urednik: Siniša Zlatarević), obogaćena velikim brojem kvalitetnih fotografija, preslika starih geografskih karata i drugih ilustracija. Mogla bi se nazvati i fotomonografijom, ali po svom sadržaju puno je više od obične monografije.

Koncepcijski, knjiga je dosta neobična: sastoji se iz dva dijela, koja započinju autorovim putopisom, kada se biciklom otisnuo u mioničke brijegove u potrazi za izvorom ove rijeke, te dalje pratio njezin tok

– do ušća u lateralni kanal (prvi dio knjige), te dalje od lateralnog kanala, prateći ostatke starog korita, sve do Save. Ova dva dijela putopisa obogaćena su bilješkama, od kojih je svaka za sebe posebna tematska cjelina, pa i posebno poglavlje. Recimo, uz prvi dio autorovog istraživačko-avanturističkog pohoda biciklom, bilješke su, odnosno zapisi o izvoru Briježnice, zatim prikazu te rijeke na starim geografskim kartama (uz priloge o spomenima rijeke u starim zapisima, vodenicama na Briježnici, mostovima, ćuprijama i prijelazima, te povodnjima, poplavama i tragedijama); slijede bilješke o pogibiji fra Lovre Milkanovića (čiji je grob u Turiću poznato katoličko kultno mjesto), zatim Vasi Pelagiću, te naposljetku o tragovima života uz Briježnicu – prava arheološko-topografska studija, a na kraju autor dodaje i bilješku o događajima na Briježnici u periodu Drugoga svjetskog rata. Drugi dio knjige podjednako je obogaćen, zabilješkama o starim naseljima i selu Bok, zatim o starome katoličkom groblju u selu Bok, nekim narodnim običajima vezanim za rijeku Briježnicu u njenom donjem toku, lokalitetu Turčinov grob, te ušću, odnosno ušćima Briježnice u Savu...

Knjiga, dakle, čitatocu nudi čitav pregršt različitih tema, iz oblasti ekohistorije, geografije, etnologije,

arheologije i arheološke topografije, kulturne historije... Kako i sam autor u uvodnom dijelu knjige napominje, sve što je zapisano unutar njenih korica ima znanstvenu i dokumentarnu podlogu – ali u interpretiranju utvrđenih činjenica autor se nije ustručavao – “ponesen avanturom”, kako sam kaže, u interpretiranju pojedinih činjenica ponekad i odmaknuti od faktografskog pozitivizma i upustiti u sferu pjesničke slobode. Nije to nikakva mahana ove knjige – daleko od toga! Naprotiv, čini je još zanimljivijom, privlačnijom za čitanje, a tom dojmu doprinosi upravo i onaj osnovni vezivni element, da se tako izrazimo, autorova terenska avantura biciklom i putopis koji je u tom pohodu nastao. Čitajući ovu knjigu vidimo, zapravo, koliko istraživanje zavičaja može biti zanimljivo, uzbudljivo, korisno i za dušu, i za tijelo. Ovu knjigu bi dobro bilo preporučiti mlađim uzrastima, srednjoškolcima i studentima, jer sigurni smo da bi barem nekoga od njih zaintrigirala i fascinirala, dovoljno da se i sam možda upusti u istraživanja. No, i za starije i ozbiljnije ljude, pa i one koji se bave istraživanjima – uzor je kako se, makar i fragmentarno, mogu obuhvatiti i prezentirati istraživačka saznanja.

Edin Šaković, MA